

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Viite: Sähköpostitse saapunut lausuntopyyntö 22.10.2024, YmV 12.11.2024

Teknologiateollisuus ry:n lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain 3 ja 11 luvun muuttamisesta, HE 175/2024 vp

Teknologiateollisuus ry kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa ja esittää lausuntonaan kunnioittavasti seuraavaa:

Yleisesti

Teknologiateollisuus ry pitää kannatettavana, että vesienhoidon ympäristötavoitteita ja vesien tilan heikentämistä koskeva sääntely muutetaan vastaamaan paremmin vesipuidedirektiiviä sekä muodostunutta tulkintakäytäntöä.

Hallituksen esitykseen sisällytetyt mahdollisuudet hankekohtaisiin poikkeamisiin vesienhoidon ympäristötavoitteista ovat vesipuidedirektiivin mukaisia, ja ne on siten syytä tuoda lakiin samalla, kun siihen tuodaan säännökset vesienhoidon ympäristötavoitteiden huomioimisesta lupaharkinnassa. On huomattava, että poikkeamasäännökset ovat suoraan vesipuidedirektiivistä, kun taas ehdotetut yksittäisten hankkeiden lupaharkinnassa päätöksentekoa sitovat säännökset vesienhoidon ympäristötavoitteista nojautuvat EU-tuomioistuimen ratkaisuihin ja niiden liityntä vesipuidedirektiiviin on siten välillinen.

Monien uusien kestävän kehityksen mukaisten hankkeiden myötä pystytään luopumaan jostakin vanhemmasta tuotannosta, jolloin kokonaisvaikutukset ympäristölle ovat myönteiset. On tärkeää, että myös jo olemassa olevia laitoksia voidaan edelleen kehittää ja siten hyödyntää jo rakennettuja teollisuusympäristöjä ja infrastruktuuria. Ottaen huomioon, kuinka pieni osa Suomessa vesistöjen kuormituksesta on teollisuuden aiheuttamaa verrattuna luonnonhuuhtoumaan ja hajakuormitukseen, on tärkeää, ettei uudistettava lainsäädäntö kohtele teollisuutta kohtuuttomasti samalla, kun muut toimenpiteet, joilla olisi merkittävä vaikutus Suomen vesien tilaan, jäävät tekemättä.

Soveltamisala

Teknologiateollisuus ry pitää tarpeellisena, että 3 a luvun otsikkoon on täsmennetty vesien tilan ympäristötavoitteita sovellettavan ympäristönsuojelulain ja vesilain mukaisissa lupamenettelyissä, millä viitattaisiin sellaiseen uuteen hankkeeseen tai toimintaan tai niiden olennaiseen muutokseen, joka edellyttäisi uutta lupaa.

Säännöstä taustoittavissa valmisteluasiakirjoissa voitaisiin kuitenkin nähdäksemme ilmaista vielä selkeämmin rajaukset tilanteisiin, joissa nyt ehdotettavat ympäristötavoitteet eivät automaattisesti tule tarkasteltaviksi. Sekä vesien tilan tavoitetta että heikentämättömyysvaatimusta koskevien säännösten perusteluiden mukaan kyseisillä säännöksillä ei muutettaisi ympäristönsuojelulain tai vesilain mukaisen luvan tarkistamista koskevia säännöksiä eikä sen myötä lupien muuttamisen soveltamiskäytäntöä. Tällä viitattaneen muun muassa siihen, että kun direktiivilaitosten lupia tarkistetaan uusien parasta käyttökelpoista tekniikkaa koskevien päätelmien vuoksi, kyseessä ei sellaisenaan ole muutos, joka käynnistää vanhan luvan uudelleen tarkastelun myös nyt esitettyjen heikentämättömyysvaatimus- ja vesien tilan tavoite -säännösten osalta. Luvan tarkistaminen uusien päätelmien vuoksi tehdään yleensä, kun laitoksen päästötasot eivät vastaa uusien päätelmien päästötasoja, eli kun uusien päätelmien päästötasot ovat tiukemmat kuin laitoksen sillä hetkellä olevat luparaja-arvot. Tämän yhteydessä ei tulisi toiminnanharjoittajalta edellyttää ehdotetun vesienhoitolain 20 c §:n mukaisen poikkeamisen hakemista ympäristötavoitteista.

Pidämme tärkeänä, että lainsäätäjän tahtotila on ilmeinen niille tahoille, joita säännökset keskeisesti koskevat, eli toiminnanharjoittajille. Tämän vuoksi lainkohtaa taustoittavissa asiakirjoissa tulisi olla riittävän läpinäkyvästi ilmaistuna, missä tilanteessa säännökset tulevat sovellettaviksi ja missä eivät.

Pohjaveden pilaamiskiellosta ja vesienhoitolain heikentämättömyysvaatimuksesta

Voimassa olevan ympäristönsuojelulain 17 §:ssä on myös pohjaveden pilaamiskielto. Lupaharkinnassa on tähän saakka tullut ottaa huomioon kyseinen pohjaveden pilaamiskielto, joka on lähtökohtaisesti kattanut laajasti erilaiset pohjaveden laatuun vaikuttavat toimenpiteet niin luokitelluilla pohjavesialueilla kuin niiden ulkopuolella. Mikä on jatkossa ympäristönsuojelulain 17 §:n ja nyt ehdotetun pohjaveden heikentämättömyysvaatimuksen suhde? Pidämme sääntelyn selkeyden kannalta valitettavana, että hallituksen esityksessä ei ole millään tavalla otettu kantaa näiden säännösten keskinäiseen suhteeseen. Lakiehdotusten perusteluissa ei mainita myöskään muita ympäristönsuojelulain säännöksiä eikä perustella sitä, miksi nämä yhdessä ympäristönsuojelulain pohjaveden pilaamiskiellon kanssa olisivat riittämättömiä torjumaan lupaa edellyttävien hankkeiden pilaamisvaikutuksia pohjaveden osalta.

Ehdotetussa vesienhoitolain 20 b §:ssä heikentämättömyysvaatimus on sidottu myös pohjavesien osalta suoraan ympäristölaatuun ylittymiseen. Säännöksen perusteluiden mukaan kullakin pohjavesimuodostuman seurantapaikalla mitatut arvot olisi otettava huomioon erikseen. Säännökseen tuotaisiin siten suoraan EU-tuomioistuimen tuomiota C-535/18 hyvin tiukasti tulkittuna. Suomessa vesipuitedirektiivin tarkoittamia seurantapaikkoja on luokitelluilla pohjavesialueilla varsin vähän, ja ne on usein sijoitettu tunnistettuihin riskikohteisiin. Laatuun ylittyminen yksittäisessä seurantapisteessä ei tällöin automaattisesti merkitse sen ylittymistä merkittävässä osassa pohjavesimuodostumaa.

Ratkaisu asiassa C-535-/18 perustuu edustavien näytepisteiden sijoittamiseen siten, että ne kuvaavat pohjavesimuodostuman merkittävän osan tilaa. Jos näytepisteiden sijainti ei täytä

tällaista edustavuusedellytystä, yksittäisen seurantapaikan laatumormin ylitys ei myöskään suoraan osoita pohjavesimuodostuman merkittävän osan tilan heikentymistä.

Ympäristönsuojelulain 17 §:n ja nyt ehdotetun pohjaveden heikentymättömyysvaatimuksen suhteesta riippumatta Suomessa on olennaista tutkia ja tunnistaa hyvin pohjavesien tilaan vaikuttavat luontaiset kuormitustekijät ja niiden mahdollinen kasvu ilmasto-olosuhteiden suurempien vaihtelujen takia. Tämä korostaa erityistä huolellisuutta havaittujen muutosten tulkinnassa ja teollisen toiminnan vaikutusten erottamiseksi muusta vaihtelusta.

Vesienhoitolain 20 c §:ssä korjausta edellyttävä epäloogisuus

Ehdotetun vesienhoitolain 20 c §:n mukaan ympäristötavoitteista voidaan poiketa uuden hankkeen tai toiminnan vuoksi. 20 c §:n 1 momentissa on lueteltu kolme vaihtoehtoista edellytystä poikkeamiselle. Vaihtoehtoisuus käy ilmi kohtien 1), 2) ja 3) välissä olevasta taisanasta. 20 c §:n 1 momentin johdantolause on kuitenkin ristiriidassa tämän vaihtoehtoisuuden kanssa, sillä sen mukaan "-- ympäristötavoitteista poiketaan -- jos seuraavat edellytykset täyttyvät".

Nähdäksemme johdantolauseen tulisi olla "-- jos jokin seuraavista edellytyksistä täyttyy", jotta luettelma olisi looginen. Tarpeettomien tulkinnallisten epäselvyyksien välttämiseksi epäloogisuus olisi syytä poistaa säännöksestä. 1 momentissa lueteltujen poikkeamisedellytysten on syytä olla aidosti vaihtoehtoisia, kuten ne ovat vesipuitedirektiivissäkin. Poikkeamisen lisäedellytykset on lueteltu erikseen 20 c §:n 2 momentissa, eikä niillä tule olla vaikutusta 1 momentin muotoiluun.

Vesienhoitolain 25 a §:n ja 20 c §:n 2 momentin 4 kohdan yhdistäminen

Vesipuitedirektiivin 4(8) artiklan velvoite ("Jäsenvaltioiden on 3, 4, 5, 6 ja 7 kohtaa soveltaessaan huolehdittava, että soveltaminen ei pysyvästi estä tai vaaranna tämän direktiivin tavoitteiden saavuttamista muissa saman vesipiirin vesimuodostumissa ja että se on sopusoinnussa yhteisön muun ympäristölainsäädännön täytäntöönpanon kanssa.") on lakiehdotuksessa jaettu vesienhoitolain 25 a §:ään ja vesienhoitolain 20 c §:n 2 momentin 4 kohtaan. Kokonaisuutena näissä olisi nähdäksemme kyse vesienhoidon tavoitteiden saavuttamisesta ja poikkeusten yhteensopivuudesta muualla ympäristölainsäädännössä asetettujen vaatimusten kanssa. Teknologiateollisuus ry katsoo, että nämä tulisi yhdistää samaan 25 a §:ään.

Vesipuitedirektiivissä ympäristötavoitteista poikkeamisesta uuden hankkeen tai toiminnan vuoksi on säädetty 4(7) artiklassa. Kyseinen artikla ei sisällä vastaavaa poikkeamisedellytystä kuin ehdotetun vesienhoitolain 20 c §:n 2 momentin 4 kohta. On huomattava, että kyseinen 4 kohta on luonteeltaan yleispiirteinen vaatimus, eikä samalla tavalla tarkkarajainen kuin 20 c §:n 2 momentin 1-3 kohdat, jotka pohjautuvat suoraan vesipuitedirektiivin 4(7) artiklaan. Tällainen yleispiirteinen vaatimus sopisi siten paremmin yhdistettäväksi 25 a §:n yleisempään säännökseen, jolloin kokonaisuus vastaisi nähdäksemme paremmin vesipuitedirektiiviä.

Vesienhoitolain 20 c §:n mukaisista poikkeamisedellytyksistä kokonaisuutena

Teknologiateollisuus ry pitää tärkeänä, että ehdotettu vesienhoitolain 20 c §:n mukainen poikkeamismenettely turvaisi kestäväen kehityksen mukaisten hankkeiden ja yleisen edun kannalta tärkeiden hankkeiden toteutumista. On tärkeää, että EU:n luvitusasetuksen 2022/2577 mukaiset uusiutuvan energian hankkeet täyttäisivät aina poikkeamisen edellytykset.

On myös tärkeää, ettei lakiehdotuksessa tarkoitettulle kestäväen kehityksen mukaisten toimien määritelmälle aseteta liian rajoittavia tai tietyt hankkeet kategorisesti poissulkevia vaatimuksia. Pidämme keskeisenä, että säännöksen perusteluissa on mainittu, että kestäväen kehitykseen sisältyvät niin taloudelliset, sosiaaliset kuin ympäristönäkökohdatkin.

Lisätiedot:

Tiina Fiskaali, Asiantuntija, ympäristö ja vastuullisuus
Sähköposti: tiina.fiskaali@teknologiateollisuus.fi
Puhelin: 040 545 0195

Helena Soimakallio, Johtaja, kestävä kasvu
Sähköposti: helena.soimakallio@teknologiateollisuus.fi
Puhelin: 040 550 7706